

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO
MINISTRAS**

**ĮSAKYMAS
DĖL SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ KŪRIMO KONCEPCIJOS
PATVIRTINIMO**

2007 m. gegužės 31 d. Nr. ISAK-1039
Vilnius

Igyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020 (Žin., 2006, Nr. 112-4273), 122 punktą ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos 2007 m. balandžio 27 d. nutarimą Nr. (1.9-13) M1-1:

1. T v i r t i n u Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo koncepciją (pridedama).
2. P a v e d u šiuo įsakymu patvirtintos Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo koncepcijos įgyvendinimą organizuoti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio ir tęstinio mokymo departamentui (departamento direktorius Romualdas Pusvaškis) ir Profesinio mokymo skyriui (vedėjas Sigitas Žilionis).

Švietimo ir mokslo ministrė

Roma Žakaitienė

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministro
2007 m. gegužės 31 d. įsakymu
Nr. ISAK - 1039

SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ KŪRIMO KONCEPCIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo koncepcija (toliau vadinama koncepcija) – tai viešosios politikos dokumentas, kuriame aprašoma esama profesinio mokymo sistemos būklė, nagrinėjama, kokios priežastys lemia profesinio mokymo paslaugų neatitiktį darbo rinkos ir ūkio poreikiams, pasirenkamas nustatytų problemų sprendimo būdas, atliekama jo įgyvendinimo prielaidų ir sąlygų analizė ir pateikiamas įgyvendinimo 2007–2013 metų planas.

2. Ši koncepcija skirta įgyvendinti:

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimu Nr. 82 (Žin., 2005, Nr. 12-391), antrąją kryptį – infrastruktūros tobulinimas – profesinio mokymo srityje ir prisidėti įgyvendinant kitas šios programos kryptis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių 122 punktą – parengti ir patvirtinti Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo koncepciją ir jos įgyvendinimo veiksmų planą.

Rengiamą 2007–2013 metų Lietuvos sanglaudos skatinimo veiksmų programą ir šią programą įgyvendinančią programą Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtra.

3. Koncepcija nustato Sektorinių praktinio mokymo centrų programos rengimo ir įgyvendinimo principus ir planą.

4. Pagrindinės koncepcijoje vartojamos sąvokos:

Ekonominė veikla – veikla (įskaitant gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, žemės ūkio veiklą, žuvininkystę, kasybą, profesinę veiklą, naudojimąsi turto ir (arba) turtinių teisių turėjimu), kurią vykdant siekiama gauti bet kokių pajamų (neatsižvelgiant į tai, ar ją vykdant siekiama gauti pelno).

Sektorinis praktinio mokymo centras – vieno ar kelių Lietuvos ūkio sektorių modernia praktinio mokymo įranga aprūpinta profesinio mokymo įstaiga arba jos padalinys, teikiantis pirminio ir tęstinio praktinio profesinio mokymo paslaugas visiems Lietuvos gyventojams, siekiantiems įgyti kvalifikaciją arba ją tobulinti.

Ūkio sektorius – ekonominė veikla, ekonominės veiklos dalis arba giminingų ekonominių veiklų grupė. Apibrėžiant ūkio sektorius vadovaujamosi Ekonominių veiklos rūšių

Formatuota: taškai ir numeravimas

klasifikatoriumi (EVRK 1.1 red.), patvirtintu Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2002 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 252 (Žin., 2002, Nr. 126-5744).

II. SITUACIJOS ANALIZĖ

5. Pagrindiniai šalies ūkio pokyčiai per pastaruosius 15 metų.

5.1 Lietuvos profesinio mokymo sistemos raidai didelės įtakos turėjo šalies ūkio pokyčiai. Galima išskirti tris svarbiausias, ūkio raidą lėmusias, tendencijas.

5.1.1. per pastaruosius 15 metų smarkiai pasikeitė šalies ūkio struktūra: nemažai tradicinių ūkio sektorių sunyko, o jų vietą užėmė visiškai naujos ekonominės veiklos rūšys – daugiausia paslaugų srityje. Tai vertė profesinio mokymo sistemą prisitaikyti: atsisakyti senų ir kurti naujas programas, diegti lanksčias profesinio mokymo paslaugų formas ir būdus;

5.1.2. per pastaruosius 15 metų išaugo darbo užmokesčio skirtumai tarp dirbančių aukštesnės ir žemesnės kvalifikacijos reikalaujančių darbą. Tai sąlygojo mažesnę darbininkų profesijų bei šių profesijų asmenis rengiančios profesinio mokymo sistemos patrauklumą ir prestižą. Todėl sumažėjo profesinio mokymo įstaigose norinčių mokytis mokinių skaičius;

5.1.3. integracija į pasaulio ekonominę sistemą ir intensyvi konkurencija bei poreikis didinti darbo našumą lėmė radikalią technologijų kaitą šalies įmonėse. Profesiniame mokyme naudojami įrenginiai ilgą laiką iš viso nebuvo atnaujinami arba tai vyko labai lėtai. Dėl šios priežasties susidarė didelis atotrūkis tarp ūkyje naudojamų technologijų ir mokymo reikmėms skirtų technologijų profesinio mokymo įstaigose.

6. Kita vertus, sparti technologijų kaita padidino visų ūkio sektorių imlumą žinioms. Profesinio mokymo sistemos absolventams tampa vis aktualiau ne tik įgyti darbo su naujausiomis technologijomis įgūdžių, bet ir sugebėti dirbti dinamiškoje, greitai besikeičiančioje aplinkoje, nuolat mokytis ir diegti inovacijas.

7. Profesinio mokymo įstaigų išteklių būklė.

7.1. Nors Lietuvoje dauguma profesinio mokymo programų yra vykdomos naudojant geros arba patenkinamos būklės (veikiančią) įrangą, profesinio mokymo įstaigoms trūksta šalies ūkyje naudojamų technologijų lygį atitinkančios mokymo įrangos. Profesinio mokymo įstaigoms tai neleidžia užtikrinti aukštos mokymo proceso kokybės ir gerų rezultatų, taip pat užkerta galimybes didinti profesinio mokymo prestižą, darbininkų profesijų populiarumą. Jaunimas renkasi aukštesnio lygmens švietimo įstaigas arba išvažiuoja į užsienį, o kvalifikuotų darbininkų stygius tampa ūkio plėtros problema.

7.2. Prastą praktinio mokymo bazių būklę lemia investicijų trūkumas. Valstybės investicijų programos lėšų (praktinio mokymo įrangai įsigyti) nebuvo skiriama nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki šalies įstojimo į Europos Sąjungą dienos. Dalis mokymo įstaigų

praktinio mokymo įrangą atnaujino dalyvaudamos Europos Sąjungos bendrosiose švietimo ir stojimo paramos programose. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 (Žin., 2004, Nr. 123-4486), 1.5 priemonę profesinio mokymo infrastruktūrai skirta 98,4 mln. litų. Tačiau praktinio mokymo įrangos atnaujinimas visose šalies profesinio mokymo įstaigose yra kur kas ilgesnio laikotarpio uždavinys. Pagal rengiamą 2007–2013 metų Lietuvos sanglaudos skatinimo veiksmų programą profesinio praktinio mokymo infrastruktūrai stiprinti numatoma skirti 238 mln. litų.

7.3. Investicijų trūkumo problema šiomis lėšomis yra išsprendžiama, tačiau tik tokiu atveju, jeigu bus investuojama racionaliai. Investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą turėtų ne tik laikinai pagerinti profesinio mokymo išteklių būklę, bet ir sustiprinti bendrą profesinio mokymo įstaigų ekonominį gyvybingumą, jų gebėjimus kurti ir parduoti rinkoje paklausias tęstinio mokymosi paslaugas, o dalį pajamų skirti gerai mokymo infrastruktūros būklei palaikyti.

7.4. Investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą neduos pageidaujamų rezultatų, jeigu į profesinio mokymo sistemą neateis dirbti aukštos kvalifikacijos ir motyvuotas personalas. Švietimo sistemos darbuotojų atlyginimai yra šiek tiek žemesni ir šalyje auga lėčiau nei vidutiniškai. Tačiau palyginti su kitomis ekonominės veiklos rūšimis, švietimo veikla yra gerokai imlesnė aukštos kvalifikacijos darbo jėgai nei vidutiniškai šalies ūkis. Todėl:

7.4.1. švietimo sistema atlyginimų požiūriu yra nepatraukli talentingiems darbuotojams;

7.4.2. auga „protų nutekėjimas“ į kitas veiklos sritis – jauni specialistai vengia dirbti švietimo sistemoje, o esamas pedagoginis personalas sensta. Profesinio mokymo įstaigoms ypač sudėtinga išlaikyti profesijos mokytojus, kurie dirbdami pagal profesiją ne švietimo sistemoje neretai galėtų gauti net keliskart aukštesnį atlyginimą.

7.5. Profesinio mokymo sistemoje 2005 m. dirbo 3537 mokytojai (palyginti: 1993 m. jų buvo apie 5 tūkst.), iš jų 1358 bendrojo lavinimo mokytojai ir 2179 profesijos mokytojai. Tris aukščiausias kvalifikacines kategorijas (metodininko, eksperto ar vyr. mokytojo) turėjo apie 70 proc. bendrojo lavinimo ir apie 60 proc. profesijos mokytojų. Taigi profesinio mokymo sistemos darbuotojų kvalifikacija yra gana aukšta. Tačiau pagrindinė problema yra profesijos mokytojų atotrūkis nuo darbo pasaulio bei technologinių, gamybos ir paslaugų teikimo procesų naujovių nežinojimas.

7.6. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 2.4 priemonę profesinio mokymo programoms atnaujinti, mokymo personalo kvalifikacijai tobulinti ir mokymui buvo skirta beveik 23,8 mln. litų. Šios lėšos buvo lygios maždaug ketvirtadaliui pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 1.5 priemonę skirtų lėšų profesinio mokymo infrastruktūrai atnaujinti. Rengiamoje 2007–2013 metų Lietuvos žmogiškųjų išteklių plėtros programoje taip pat numatyta skirti didelį dėmesį profesinio mokymo personalo kvalifikacijai

tobulinti ir naujoms modulinėms profesinio mokymo programoms rengti ir vykdyti. Būtina sudaryti sąlygas ir skatinti profesijos mokytojus stažuotis arba netgi dalį laiko dirbti įmonėse, o kitą dalį – atnaujinti mokymo programas ir mokyti profesinių mokymo įstaigų mokinius.

7.7. Šiuo metu profesinio mokymo įstaigos orientuojasi išimtinai į pirminį profesinį mokymą. Tačiau profesinio mokymo paklausa keičiasi – auga tęstinio profesinio mokymosi paklausa ir santykinai, mažėja pirminio profesinio mokymo paklausa. Dėl šių pokyčių mokymo įstaigoms yra sunkiau užtikrinti nuolatinį jų paslaugų vartotojų srautą.

7.8. Profesinio mokymo įstaigos turi sugebėti ne tik sukurti, bet ir parduoti rinkoje paklausias paslaugas, lanksčiai reaguoti į rinkos pokyčius. Todėl auga reikalavimai profesinio mokymo vadybininkų kvalifikacijai; švietimo vadybininkai turi ne tik sugebėti gerai organizuoti mokymo procesą, bet ir planuoti įstaigos paslaugų plėtrą, pardavimus, profesionaliai atlikti rinkodaros veiksmus ir kita. Profesinio mokymo įstaigoms reikalingas naujų kompetencijų turintis personalas ar net specializuoti padaliniai.

7.9. Kita vertus, tik didelės profesinio mokymo įstaigos, turinčios pakankamai didelę paslaugų pardavimo apyvartą, gali sukaupti pakankamai išteklių naujam specializuotam personalui ar jo padaliniams išlaikyti.

8. Profesinio mokymo įstaigų tinklo struktūra ir įstaigų ekonominis gyvybingumas.

8.1. 2007 m. pradžioje Lietuvoje veikė 78 valstybinės profesinio mokymo įstaigos, kuriose pagal pirminio profesinio mokymo programas mokėsi vidutiniškai po 569 mokinius. Net 70 proc. mokymo įstaigų turėjo mažesnę nei vidutinis mokinių skaičių, o 10 įstaigų mokinių skaičius nesiekė 200. Taigi valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinkle absoliučią daugumą sudaro smulkios įstaigos, kurioms sunkiau produktyviai išnaudoti turimus išteklius ir masto ekonomijos teikiamus privalumus. Masto ekonomija pasireiškia, kai didinant paslaugų apimtį mažėja sąnaudos vienam suteiktų paslaugų vienetui, o veiklos pelningumas didėja.

8.2. Didesnės mokymo įstaigos patiria mažiau sąnaudų mokydamos vieną mokinį. Tai paaiškėjo nustatius stiprią koreliaciją tarp Lietuvos valstybinių profesinio mokymo įstaigų mokinių skaičiaus (įstaigos dydžio) ir kitų kintamųjų: mokinio krepšelio lėšų, tenkančių vienam įstaigos mokiniui, nepedagoginio personalo skaičiaus, tenkančio 1000 įstaigos mokinių, ir išlaidų įstaigos infrastruktūrai išlaikyti, tenkančių 100 įstaigos mokinių.

8.3. Atlikta analizė ir skaičiavimai parodė, kad mažiau mokinių turinčios įstaigos, kitaip nei daugiau mokinių turinčios įstaigos, dažniausiai ne taip produktyviai naudoja savo gamybos veiksmus. Švietimo ir mokslo ministerijos pateiktais duomenimis, įstaigose, kuriose mokosi iki 200 mokinių, vienam mokiniui 2007 m. vidutiniškai skirta 6650 Lt, o įstaigose, kuriose mokosi daugiau kaip 1000 mokinių, vienam mokiniui 2007 m. vidutiniškai skirta 4970 Lt.

8.4. Atitinkamai mažiausių ir didžiausių įstaigų išlaidos infrastruktūrai išlaikyti (šildymo, elektros energijos, ryšių paslaugų, vandentiekio ir kanalizacijos išlaidos), tenkančios 100 įstaigos

mokinių, 2005 m. skyrėsi daugiau nei 1,5 karto. Mažiausiose įstaigose 100 mokinių vidutiniškai tenka 5258 kv. m, o didžiausiose – 1499 kv. m bendro įstaigos patalpų ploto. Mažiausiose įstaigose vienam mokiniui 2005 m. teko 3 kartus daugiau (vidutiniškai 12,4 kv. m) teoriniam mokymui skirtų patalpų ploto nei didžiausiose įstaigose (vidutiniškai 4,1 kv. m). Todėl reikėtų tęsti profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimą, pradėtą įgyvendinant Pagrindinio profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. 496. Kaip nurodyta minėtoje programoje, reikėtų jungti ir stambinti profesinio mokymo įstaigas, o Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius turėtų paskatinti ir palengvinti šiuos procesus.

8.5. Užsienio šalyse optimalų profesinio mokymo išteklių naudojimą bandoma užtikrinti dviem būdais:

8.5.1. įstaigų reorganizavimas jungimo būdu ir pertvarkymas, siekiant optimizuoti išteklių naudojimą, jau yra taikytas ir gerai žinomas Lietuvoje. Įstaigų jungimas ir pertvarkymas taip pat buvo vykdomas Škotijoje, lygiagrečiai decentralizuojant Škotijos profesinio mokymo įstaigų valdymą. Vykdam reformą šioje šalyje buvo sukurtos 46 nepriklausomos profesinio mokymo įstaigos, teikiančios pirminio ir tęstinio profesinio mokymo ir neuniversitetinių studijų programas. Škotijos švietimo finansavimo tarybos duomenimis, iš jų tik 3 įstaigos 2007 m. pradžioje buvo įsiskolinusios, o jų išlaidos per 2006 m. viršijo pajamas. Tokioje situacijoje atsidūrusios įstaigos privalėjo sudaryti ir Škotijos finansavimo tarybai pateikti bei (vėliau) įgyvendinti veiklos gaivinimo ir pertvarkymo planus, išsipareigodamos įvykdyti visus įstaigos ekonominiam gyvybingumui atkurti reikalingus pokyčius. Neretai buvo pakeistas reorganizuojamos ar pertvarkomos įstaigos direktorius ir (arba) valdybos pirmininkas. Škotijos pavyzdys rodo, kad 5 mln. gyventojų turinčiai šaliai pakanka 46 veiksmingai veikiančių profesinio mokymo ir aukštųjų mokyklų, vykdančių neuniversitetinių studijų programas;

8.5.2. antras būdas optimizuoti profesinio mokymo išteklių naudojimą yra skatinti įstaigų bendradarbiavimą bendrai naudojant išteklius. Pagrindinis bendradarbiavimo privalumas toks, kad kiekvienai profesinio mokymo įstaigai nebūtina sukurti ir išlaikyti nuosavos mokymo infrastruktūros kiekvienai vykdomai mokymo programai. Turima infrastruktūra yra veiksmingiau panaudojama įsileidžiant kitą mokymo įstaigą ir užtikrinant infrastruktūros apkrovimą tokiu metu, kai ji nėra naudojama pačios mokymo įstaigos reikmėms. Už infrastruktūros naudojimą gaunamos papildomos pajamos arba vykdomi abipusiai naudingi mainai. Bendras išteklių naudojimas turėtų būti reikšminga priežastis reformuojant visas profesinio mokymo paslaugas teikiančias struktūras.

8.6. Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatyme (Žin., 2007, Nr. 43-1627). suvienodintas profesinio mokymo paslaugų teikėjų statusas, Lietuvoje vis dar egzistuoja du atskiri profesinio mokymosi įstaigų tinklai: profesinės mokyklos ir

darbo rinkos profesinio mokymo centrai. Jeigu valstybė ir toliau nuosekliai investuos į abu tinklus, bus neracionaliai panaudojami tiek materialieji, tiek ir žmonių ištekliai. Pirminio profesinio mokymo ir tęstinio profesinio mokymosi vykdymas vienoje mokymo institucijoje arba bendras atskirų tinklų turimų išteklių naudojimas padėtų spręsti tiek mokymo kokybės, tiek racialesnio lėšų naudojimo klausimus.

8.7. Bendradarbiavimo kelioms profesinio mokymo įstaigoms bendrai naudojant profesinio išteklius idėja patraukli, tačiau ją taikant praktiškai susiduriama su rimtais sunkumais. Analizuoti užsienio šalių pavyzdžiai (Škotijos (Jungtinės Karalystės), Flamandijos (Belgijos)) rodo, kad mokymo įstaigos, kurios veikia arti viena kitos ir smarkiai konkuruoja dėl klientų, nėra linkusios bendradarbiauti naudodamos profesinio mokymo išteklius. Todėl sprendžiant struktūrines profesinio mokymo tinklo problemas, greta veikiančias įstaigas verčiau yra jungti ir (jei būtina) pertvarkyti. Bendradarbiavimas gali sėkmingai vykti tarp atokiau viena nuo kitos veikiančių įstaigų. Kita vertus, kuo įstaigos labiau viena nuo kitos nutolusios, tuo jų bendradarbiavimas brangiau kainuoja ir darosi neveiksmingos dėl didelių besimokančiųjų asmenų kelionių ar apgyvendinimo išlaidų. Taigi ekonominiai veiksniai gerokai riboja bendradarbiavimo taikymą, siekiant optimizuoti profesinio mokymo išteklių naudojimą.

8.8. Vienas realiai veikiančių bendradarbiavimo naudojant profesinio praktinio mokymo infrastruktūrą pavyzdžių yra Flamandijos regioniniai mokymo (koordinavimo) centrai. Šie centrai – tai kiekviename regione veikiančios po vieną nuolatinį darbuotoją turinčios įstaigos, kurių pagrindinis tikslas – surasti regione bendro profesinio mokymo išteklių naudojimo galimybes ir jas paskatinti, teikiant mokymo įstaigoms subsidijas. Subsidijos gali būti naudojamos įvairioms bendradarbiavimo išlaidoms padengti, taip pat bendriems mokymo įstaigų projektams, skirtiems praktinio mokymo įrangai įsigyti. Finansuojami tik tokie projektai, kurių išlaidų dalį padengia darbdavių interesams atstovaujantys sektoriniai mokymo fondai. Pastariesiems visos įmonės perveda fiksuotą dalį lėšų nuo bendro jų darbuotojų darbo užmokesčio fondo. Vieno, pagal gyventojų skaičių atitinkančio didelę Lietuvos apskritį, regiono mokymo (koordinavimo) centro valstybės metinis finansavimas vidutiniškai siekia apie 1 mln. litų. Mažiausiai antra tiek lėšų centrui skiria darbdavių organizacijos.

8.9. Praktinio mokymo problema opi ir Lietuvos aukštosioms mokykloms. Jos taip pat galėtų turėti interesų bendradarbiauti su profesinio mokymo įstaigomis įrengiant praktinio mokymo bazes, nes:

8.9.1. nemaža dalis technologinės įrangos tinka ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams, ir aukštųjų mokyklų studentams mokytis, o profesinio mokymo ir aukštosios mokyklos tiesiogiai nekonkuruoja;

8.9.2. sprendžiant praktinio mokymo problemas aktyvus skirtingo švietimo lygmens įstaigų bendradarbiavimas gali padėti geriau suderinti skirtingų švietimo grandžių veiklą, pavyzdžiui,

aukštesnėse švietimo grandyse galėtų būti pripažįstamos žemesnėse grandyse įgytos kompetencijos – taip padidėtų švietimo sistemos veiksmingumas ir patrauklumas;

8.9.3. profesinio mokymo įstaigos suinteresuotos tobulinti savo personalo kvalifikaciją kolegijose ir universitetuose – taigi patys personalo darbuotojai gali tapti svarbiais pastarųjų teikiamų tęstinio mokymo paslaugų vartotojais.

9. Profesinio mokymo įstaigų valdymo decentralizavimas ir valdymo tobulinimas.

9.1. Pradėjus pertvarkyti Lietuvos profesinio mokymo įstaigų tinklą, imta tobulinti ir jų valdymo mechanizmus. Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymą Nr. ISAK-929 „Dėl valstybinių profesinio mokymo įstaigų eksperimentinės pertvarkymo į viešąsias įstaigas programos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 56-533) nedideliame profesinio mokymo įstaigų skaičiui buvo sudarytos sąlygos pakeisti juridinio asmens teisinę formą, biudžetinei įstaigai tampant viešąja. Iki 2006 m. pabaigos viešosiomis įstaigomis tapo 13 profesinio mokymo įstaigų, beveik visose jų greta Švietimo ir mokslo ministerijos dalininkais tampant savivaldybėms ir privataus sektoriaus atstovams. Eksperimentinis įstaigų pertvarkymas skatino bendradarbiauti profesinio mokymo įstaigas, savivaldybes ir darbdavius. Stiprėjo savivaldybių ir darbdavių (ar jų asociacijų), tapusių įstaigos dalininkais, motyvacija dalyvauti priimančiam strateginius mokymo įstaigos sprendimus specialistų rengimo ir kitais klausimais.

9.2. Užsienio šalyse (pvz., Škotijoje) ir Lietuvoje jau vykusio profesinio mokymo įstaigų valdymo decentralizavimo, pertvarkant jas į viešąsias įstaigas, pavyzdžiai parodė, kad valdymo pokyčiai gali duoti didelę naudą įstaigai, jei jos dalininkais tampa iniciatyvūs ir profesinio mokymo įstaigos veiksminga veikla suinteresuoti juridiniai asmenys. Dalininkai įgyja ne tik teisių prisidėti prie įstaigos valdymo, bet ir prisiima dalį atsakomybės už jos veiklą. Taigi jie privalėtų turėti tinkamas kompetencijas, aktyviai domėtis įstaigos veikla, jos problemomis, ieškoti jų sprendimo galimybių ir sprendimų priėmimui bei jų vykdymo priežiūrai skirti pakankamai savo laiko.

9.3. Profesinio mokymo įstaigos visuomenėje atlieka švietėjišką misiją ir pagal valstybės nustatytus veiklos standartus padeda tenkinti šalies gyventojų mokymosi ir pasirengimo darbo rinkai poreikius. Tačiau švietimas yra viena iš ekonominės veiklos rūšių, todėl profesinio mokymo įstaigų veiklai gali ir turi būti keliami ekonominio veiksmingumo reikalavimai. Valstybės profesiniam mokymui skiriamos lėšos turi būti naudojamos veiksmingai, t. y. sukuriant ir suteikiant aukščiausius reikalavimus atitinkančias paslaugas už žemiausią įmanomą kainą. Valstybinės profesinio mokymo įstaigos, siekdamos veikti veiksmingai ir vadovaudamosi ekonomine logika, turėtų elgtis kaip ūkio subjektai, parduodantys profesinio mokymo paslaugas valstybei arba privatiems klientams – darbdaviams ar pavieniams asmenims.

9.4. Siekdamas veikti veiksmingai profesinio mokymo įstaigos taip pat turi sukurti gebėjimus savarankiškai planuoti savo veiklą ir ją vertinti. Iki šiol profesinio mokymo įstaigos neturėjo paskatų sukurti tokios tradicijos, nes:

9.4.1. minėti gebėjimai joms nebuvo gyvybiškai svarbūs, įstaigų finansavimui nesant glaudžiai susietam su jų veiklos rezultatais;

9.4.2. planavimo ir vertinimo funkcijos daugiausia buvo atliekamos centrinio lygmens viešojo valdymo institucijų, o profesinio mokymo įstaigoms nebuvo keliami reikalavimai turėti savarankiškų gebėjimų.

9.5. Įstaigų valdymo decentralizavimas ir valdymo tobulinimas sukuria ir poreikį, ir paskatas stiprinti veiklos planavimo ir vertinimo funkcijas. Daugiau sprendimų tenka priimti įstaigos lygmeniu, o kad šie sprendimai būtų gerai pamatuoti, iškyla poreikis detaliau analizuoti įstaigos veiklos rodiklius ir jos aplinką. Darbdavių atstovų dalyvavimas įstaigas valdant suteikia galimybę gauti ne tik informacijos apie ūkio poreikius mokymo paslaugoms ir dėl to tinkamai paskirstyti mokymo įstaigos išteklius, bet ir organizuojant profesinį mokymą pritaikyti pažangius vadybos metodus, taikomus pirmaujančiose šalies įmonėse.

9.6. Siekdamas racionaliai planuoti savo veiklą, profesinio mokymo įstaigos turėtų rengti trumpalaikius ir ilgalaikius veiklos planus, kuriuose būtų įvardyti jų veiklos tikslai ir uždaviniai, fiksuoti siektini teikiamų paslaugų kiekybiniai ir kokybiniai parametrai, aprašytas apsirūpinimas mokymo ištekliais ir jų veiksmingas valdymas, apibrėžti paslaugų kainodaros principai, paaiškinta paslaugų pardavimo strategija, įvertinti įstaigos finansiniai srautai. Šie veiklos planai būtų svarbus žingsnis ne tik įstaigai įsitvirtinant tęstinio profesinio mokymo paslaugų rinkoje, bet ir tobulinant pirminio profesinio mokymo finansavimą, sudarant sąlygas Švietimo ir mokslo ministerijai jį geriau susieti su profesinio mokymo rezultatais. Įstaigos veiklos planavimas yra svarbi prielaida vertinant įstaigos veiklą. Diegiant įstaigos veiklos planavimą ir vertinimą profesinio mokymo įstaigoms turi būti teikiama metodinė pagalba.

9.7. Lietuvoje pirminio ir tęstinio profesinio mokymo kokybės samprata yra gana skirtinga, nėra bendros nacionalinės profesinio mokymo kokybės užtikrinimo ir vertinimo politikos, atsakomybė už pirminio ir tęstinio profesinio mokymo kokybės vertinimą yra paskirstyta dviem ministerijoms: Švietimo ir mokslo ministerijai ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

9.8. Bendros profesinio mokymo kokybės vertinimo ir užtikrinimo sistemos nebuvimas tame pačiame profesinio mokymo sektoriuje sukelia keletą pasekmių: taikomi skirtingi, net prieštaringi vertinimo būdai, lygmenys, vertinimo nuostatos, vertinimo mechanizmai, be to, skiriasi kokybės užtikrinimo samprata. Siekdamas ištaisyti šiuos trūkumus Profesinio mokymo metodikos centras kartu su Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba 2005 m. pradėjo vykdyti Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 2.4 priemonės lėšomis finansuojamą nacionalinės

svarbos projektą „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimas ir įdiegimas“, kuri planuojama baigti 2008 m. pradžioje. Įgyvendinant šį projektą bus:

9.8.1. sukurti ir įdiegti: bendras profesinio mokymo sektoriaus kokybės užtikrinimo sistemos modelis, kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (kokybės standartas), atitinkantys Europos Sąjungos strategines nuostatas kokybės srityje;

9.8.2. parengti profesinio mokymo įstaigų kokybės valdymo sistemos vadybininkai ir auditoriai;

9.8.3. pradėtos diegti vidinės kokybės valdymo sistemos profesinio mokymo institucijose;

9.8.4. parengta ir pradėta taikyti išorinio kokybės vertinimo sistema (parengtos metodologijos, išmokyti vertintojai);

9.8.5. atliktas dalies profesinio mokymo įstaigų veiklos vertinimas (programiniu ir instituciniu lygmeniu), apimantis vienerių metų vertinimo ciklą.

9.9. Decentralizuojant įstaigų valdymą būtina tobulinti ir jų veiklos finansavimo modelį. Šiuo metu naudojamas finansavimo modelis yra gerai pritaikytas centralizuotai valdomai profesinio mokymo sistemai, tačiau įstaigų valdymo decentralizavimas atveria galimybes veiksmingiau paskirstyti išteklius įstaigų lygmeniu. Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodikoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. ISAK-1871 (Žin., 2004, Nr. 5-102) yra aiškiai reglamentuojama, kaip profesinio mokymo įstaigos gali naudoti gaunamas lėšas. Tačiau šioje metodikoje ribojama įstaigų autonomija spręsti, kiek lėšų skirti konkrečioms įstaigos veiklos sritims. Todėl netgi įdiegus mechanizmą, leidžiantį perskirstyti išlaidas tarp kategorijų, išliks būtinybė konsultuotis dėl lėšų perskirstymo su Švietimo ir mokslo ministerija, o tai varžys įstaigų vadovų galimybes operatyviai ir lanksčiai reaguoti į vietos aplinkybes ir sąlygas.

9.10. Profesinio mokymo įstaigų savarankiškumą taip pat varžo negalėjimas laisvai disponuoti ilgalaikiu turtu. Daugumai įstaigų turint valdomų patalpų perteklių, jų išlaikymas reikalauja nemažų išlaidų, turinčių neigiamos įtakos įstaigų ekonominiam gyvybingumui. Daugeliui Lietuvos profesinio mokymo įstaigų ilgalaikį turtą valdant panaudos teise, perteklinių patalpų atsisakymo procesas yra labai sudėtingas. Įstaigos negali savarankiškai parduoti perteklinių patalpų, o Valstybės turto fondui jas pardavus nėra aiškių mechanizmų, kurie leistų užtikrinti, kad šios lėšos grįš į įstaigos biudžetą ir galės būti investuotos į mokymo infrastruktūros gerinimą. Tai riboja įstaigų galimybes planuoti savo infrastruktūros plėtrą ir dažną įstaigą pasmerkia išlaikyti mokymui nepritaikytas ar blogai pritaikytas patalpas. Didesnis įstaigų savarankiškumas sukurtų paskatas ir sąlygas racionaliau valdyti jų turimus išteklius, prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų.

10. Profesinio mokymo paslaugų struktūra.

10.1. Mokymosi ir ypač tęstinio mokymosi paslaugų paklausa nuolat auga ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, kuriose veikia rinkos ekonomika. Tai pirmiausia sąlygoja objektyvūs

veiksniai – technologinė pažanga ir su ja susijęs poreikis nuolat atnaujinti darbuotojų kompetencijas, taip pat ir subjektyvūs veiksniai – populiarėjanti ir aktyviai, ypač Europos Sąjungoje, populiarinama mokymosi visą gyvenimą idėja. Tačiau sparčiai augant mokymosi paslaugų paklausai, objektyviai mažėja valstybės galimybės šiuos mokymosi poreikius finansuoti biudžeto lėšomis.

10.2. Valstybės paprastai visiškai arba dalinai finansuoja bendrąjį lavinimą ir pirmosios profesijos įgijimą. Tęstinį mokymą vis dažniau finansuoja mokymo paslaugų vartotojai ar jų darbdaviai, kurie gauna tiesioginę ir didžiausią šio mokymosi naudą (didesnių atlyginimų, geresnių karjeros galimybių pavidalu, o darbdavio atveju – gerėjančiais įmonės ar įstaigos ekonominiais rodikliais).

10.3. Lietuvoje dar retai taikoma kitose Europos Sąjungos šalyse paplitusi pameistrystės profesinio mokymo organizavimo forma. Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatyme pameistrystė pirmą kartą formaliai įtvirtinta kaip profesinio mokymo organizavimo forma. Pameistrystė apibrėžiama kaip mokymas vykdomas darbo vietoje: įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje ar pas laisvąjį mokytoją. Organizuojant profesinį mokymą pameistrystės forma teorinis mokymas gali būti vykdomas profesinio mokymo įstaigoje ar kitoje mokykloje, profesinio mokymo teikėjui sudarius su ja ir mokiniu profesinio mokymo sutartį. Kai kuriose Europos Sąjungos šalyse (pvz., Olandijoje, Jungtinėje Karalystėje) pameistrystė derinama ne tik su teoriniu, bet ir su praktiniu mokymu profesinio mokymo įstaigoje. Labai mažai tikėtina, kad nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymui, pameistrystė Lietuvoje greitai taps populiari, o organizuojant tokį profesinį mokymą bus išsiversta be profesinių mokyklų dalyvavimo mokymo procese. Mažai tikėtina ir tai, kad tokiu principu organizuojamų profesinio mokymo paslaugų apimtys greitai užims ženkliai dalį bendroje profesinio mokymo paslaugų struktūroje. Nors nauja mokymo forma ir darbdaviams, ir fiziniams asmenims ilgainiui gali tapti labai naudinga ir patogia alternatyva dabar vyraujančiam mokymui vien profesinio mokymo įstaigose, pastarojo populiarumo sumažėjimui pameistrystės įteisinimas neturėtų turėti įtakos. Atsižvelgiant į kai kurių Europos Sąjungos šalių praktiką galima manyti, kad nutiks priešingai - pameistrystė išplės profesinio mokymo įstaigų veiklos ir bendradarbiavimo su darbdaviais galimybes.

10.4. Lietuvos valstybinės profesinio mokymo įstaigos nepakankamai išnaudoja profesinio mokymo (ypač kvalifikacijos tobulinimo) paslaugų pardavimo rinkoje galimybes. Tai pastebima palyginus profesinio mokymo įstaigų už teikiamas mokymo paslaugas gautų pajamų vidutinę dalį įstaigų metiniuose biudžetuose ir atitinkamą Lietuvos valstybinių kolegijų rodiklį. Mokymo veiklos pajamos, gautos pardavus paslaugas fiziniams asmenims ar jų darbdaviams, 2005 m. sudarė tik vidutiniškai 4,27 proc. metinio valstybinės profesinio mokymo įstaigos biudžeto. Šiuo

rodikliu jos ženkliai atsiliko nuo valstybinių kolegijų, kurių pajamos iš mokymo veiklos sudarė vidutiniškai 30,26 proc. metinio biudžeto.

10.5. Nors profesinio mokymo įstaigų iš mokymo veiklos gaunamų pajamų vidurkis labai žemas, tačiau keletas įstaigų jau gana sėkmingai dalyvauja tęstinio mokymo paslaugų rinkoje ir jų gaunamų tęstinio mokymo pajamų dalis prilygsta ar net lenkia kai kurių valstybinių kolegijų tęstinio mokymo pajamas.

10.6. Lietuvos valstybinių profesinio mokymo įstaigų atsilikimą teikiant tęstinio mokymo paslaugas gerai iliustruoja geros praktikos užsienio šalių pavyzdžiai. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės (Škotijos), Belgijos (Flamandijos) ir Lietuvos valstybinių profesinio mokymo įstaigų pirminio ir tęstinio mokymosi paslaugų vartotojų santykis ženkliai skiriasi. Lietuvoje maždaug tik kiekvienas dešimtas valstybinės profesinio mokymo įstaigos klientas vartoja tęstinio mokymosi paslaugas, Belgijoje (Flamandijoje) – maždaug kiekvienas penktas, o Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) net keturi iš penkių profesinio mokymo įstaigos paslaugų vartotojų yra tęstinio mokymosi vartotojai (kurių bendra mokymosi krūvio išraiška akademinėmis valandomis yra beveik lygi bendram pirminio profesinio mokymo krūviui).

10.7. Atsižvelgiant į augančius ūkio poreikius tęstiniam mokymuisi ir sekant gerais užsienio pavyzdžiais, Lietuvos investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą turi būti glaudžiai siejamos su tęstinio mokymosi paslaugų plėtra. Tiek didinant pirminio profesinio mokymo patrauklumą, tiek plėtojant tęstinio profesinio mokymosi paslaugas profesinio mokymo paslaugų vartotojams, svarbu sudaryti sąlygas kvalifikaciją įgyti dalimis. To galima pasiekti diegiant modulinį mokymą. Investicijos į geras mokymosi bazes paspartins šį procesą, padės užtikrinti tęstinio mokymosi paslaugų aktualumą dirbantiems asmenims ir sudarys sąlygas jiems tobulinti turimą kvalifikaciją. Rengiamoje 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių veiksmų programoje numatytos ženklios investicijos į modolinių profesinio mokymo programų rengimą. Šios investicijos bus derinamos su investicijomis į profesinio mokymo įstaigų praktinio mokymo infrastruktūrą.

11. Svarbiausios išvados.

11.1. Žemas technologijų lygis profesinio mokymo sistemoje neleidžia užtikrinti aukštos profesinio mokymo kokybės. Todėl būtinos didelio masto investicijos į profesinio mokymo įstaigų praktinio mokymo infrastruktūrą. Rengiamoje 2007–2013 metų Lietuvos sanglaudos skatinimo veiksmų programoje investicijoms į Lietuvos profesinio mokymo infrastruktūrą – į sektorinius praktinio mokymo centrus – numatyta per 238 mln. litų.

11.2. Investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą neduos laukiamų rezultatų, jeigu išliks didelis atotrūkis tarp atlyginimų profesinio mokymo sistemoje ir šalies ūkyje. Šis atotrūkis lemia, kad profesijos pedagogai dažnai yra atitrūkę nuo darbo pasaulio ir nežino technologinių naujovių. Taigi profesijos pedagogams turi būti pasiūlytos galimybės uždirbti iš mokymo veiklos,

taip pat suteikiant galimybių tobulinti turimą kvalifikaciją, siekiant mokėti naudotis (mokymo procese) praktinio mokymo įranga, į kurią bus investuojama.

11.3. Investicijos į pavienių profesinio mokymo įstaigų infrastruktūros pagerinimą neužtikrins ilgalaikio poveikio profesinio mokymo kokybei. Todėl investicijos į infrastruktūrą turėtų stiprinti įstaigų ekonominį gyvybingumą, paskatinti profesinių mokyklų struktūrinius ir valdymo pokyčius, kurie užtikrintų ilgalaikį įstaigų gyvybingumą.

11.4. Profesinio mokymo įstaigų tinkle absoliučią daugumą sudaro smulkios – mažai mokinių turinčios įstaigos, o didesnės profesinio mokymo įstaigos patiria mažesnes išlaidas mokydamos vieną mokinį. Auga reikalavimai profesinio mokymo vadybininkams, tačiau tik didelės įstaigos gali sukaupti pakankamą išteklių specializuotam personalui. Dėl šios priežasties reikėtų toliau optimizuoti tinklą jungiant ir stambinant įstaigas, tačiau dėmesio centre turėtų būti neveiksmingiausiai veikiančių įstaigų reorganizavimas jungimo būdu ir pertvarkymas. Investuoti reikėtų tik į gerai veikiančias įstaigas arba įstaigas, kurios siekia gerinti savo veiklą planuodamos ir įgyvendindamos struktūrinius pokyčius. Investicijos taip pat turėtų skatinti profesinio mokymo įstaigų tarpusavio bendradarbiavimą naudojant profesinio mokymo išteklius ir bendradarbiavimą tarp skirtingo švietimo lygmens įstaigų.

11.5. Profesinio mokymo įstaigų tinklo valdymas yra tolydžio tobulinamas ir decentralizuojamas. Valstybinių profesinio mokymo įstaigų pertvarkymas į viešąsias įstaigas sudaro prielaidas šioms įstaigoms, savivaldybėms ir darbdaviams bendradarbiauti. Tokių profesinio mokymo įstaigų valdymas panėšėja į ūkio subjektų valdymą, ir tai yra visiškai logiška, nes švietimas yra viena iš ekonominės veiklos rūšių, kuriai taip pat keliami ekonominio veiksmingumo reikalavimai. Siekdamas veikti veiksmingai profesinio mokymo įstaigos turi sukurti gebėjimus planuoti ir vertinti savo veiklą. Sukūrus šiuos gebėjimus, profesinio mokymo įstaigų veiklos veiksmingumą galima padidinti tik didinant jų galimybes pačioms įstaigoms (jų dalininkams) priimti sprendimus dėl išteklių paskirstymo įstaigos lygmeniu. Investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą turi būti glaudžiai siejamos su profesinio mokymo įstaigų valdymo tobulinimu ir decentralizavimu.

11.6. Sparčiai auga tęstinio mokymosi paklausa ir mažėja valstybės galimybės jį finansuoti. Pažymėtina, kad valstybinės profesinio mokymo įstaigos nepakankamai panaudoja tęstinio mokymosi paslaugų pardavimo galimybes ir smarkiai atsilieka pagal tęstinio mokymo paslaugų teikimo apimtį nuo įstaigų pažangiose užsienio šalyse. Todėl investicijos į Lietuvos profesinio mokymo infrastruktūrą turi būti siejamos su tęstinio mokymo paslaugų plėtra ir modulinio profesinio mokymo diegimu.

III. SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ KŪRIMAS

12. Sektorinio praktinio mokymo centro kūrimas yra investavimo į praktinio profesinio mokymo išteklių gerinimą projektas, kurį rengia ir vykdo viena ar kelios Lietuvos profesinio mokymo įstaigos, siekiančios sukurti naują profesinio mokymo veiklos kokybę savo įstaigoje ir taip didinti įstaigos veiklos veiksmingumą.

13. Praktinio mokymo centras vadinamas „sektoriniu“, nes jis turi tenkinti aiškiai apibrėžto ūkio sektoriaus (ekonominės veiklos, ekonominės veiklos dalies arba giminiškų ekonominės veiklos rūšių grupės) profesinio mokymo poreikius, o svarbiausi šio sektoriaus atstovai turi pritarti sprendimams dėl šio centro kūrimo ir jo veiklos.

14. Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo iniciatyva bus tuo naudingesnė, kuo ji geriau padės įgyvendinti pagrindines šioje koncepcijoje suformuluotas išvadas apie Lietuvos profesinio mokymo sistemos plėtrą ir jos veiksmingumo didinimą.

15. Sektorinis praktinio mokymo centras negali tapti tiesiog investicija, kurios pagrindu tam tikroje profesinio mokymo įstaigoje yra sukuriama moderni technologinė bazė. Pastaroji turi tapti stimulu pačiai įstaigai susikurti kokybiškai naują valdymo ir paslaugų teikimo kultūrą. Priešingu atveju kiekviena (netgi labai didelė) investicija taps tiesiog mokymo įstaigos infrastruktūros atnaujinimu, sukuriančiu tik sąlygas pagerinti teikiamų praktinio mokymo paslaugų kokybę, tačiau nepadedančiu sukurti ilgalaikių gebėjimų veiksmingai kurti ir teikti kokybiškas profesinio mokymo paslaugas.

16. Skatinamos valstybės, kokybiškai naujos valdymo ir paslaugų teikimo kultūros kūrimo židiniais turėtų tapti dabar veikiančios profesinio mokymo įstaigos. Vis dėlto ne mokyklas keičiant, o joms pačioms keičiantis galima pasiekti didžiausio poveikio. Todėl šios kaitos iniciatyvos turi rasti pirmiausia iš pačių profesinio mokymo įstaigų, o Švietimo ir mokslo ministerija gali šiuos pokyčius remti, skatinti ir kurti palankią teisinę aplinką profesinio mokymo įstaigų veiklai.

17. Kuriant sektorinius praktinio mokymo centrus būtų siekiama sukurti šiuolaikinius atskirų ūkio sektorių reikalavimus atitinkančias ir naujausia praktinio mokymo įranga aprūpintas praktinio mokymo bazes jau veikiančiose profesinio mokymo įstaigose, o nauji juridiniai asmenys nebus steigiami.

18. Investuojant į jau veikiančias profesinio mokymo įstaigas, joms bus suteiktos priemonės pagerinti teikiamų paslaugų kokybę. Taip pat bus iškeltos sąlygos iš esmės patobulinti įstaigų veiklą ir prisidėti prie profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimo. Įstaiga turės ne tik prisiimti atsakomybę už tinkamą šių investicijų panaudojimą, bet ir įsipareigoti optimizuoti įstaigos infrastruktūros naudojimą, tobulinti įstaigos valdymą ir sukurti bei pasiūlyti vartotojams naujus, mokymo rinkoje paklausius pirminio ir tęstinio profesinio mokymo produktus.

19. Investavus į jau veikiančias įstaigas:

19.1. nereikės didinti valdymo išlaidų – sektoriai praktinio mokymo centrai bus visiškai integruoti į jau veikiančias įstaigas ir aptarnaujami jų personalo;

19.2. modernius praktinio mokymo išteklius tiesiogiai naudos jau veikiantis profesinio mokymo paslaugų teikėjas – veikianti profesinė mokykla, kuri turi kompetenciją ir patirtį kurti kokybiškus profesinio mokymo produktus;

19.3. paslaugų teikėjas – jau veikianti profesinė mokykla – visada turės galimybę ir paskatas praktinio mokymo pajėgumus pasiūlyti kitoms Lietuvos profesinio mokymo įstaigoms, aukštosioms mokykloms, bendrojo lavinimo mokykloms, taip pat siūlyti mokymo paslaugas pavieniems asmenims, siekiantiems įgyti profesinę kvalifikaciją ar ją tobulinti.

20. Didinant jau veikiančių įstaigų veiklos veiksmingumą nebus iš esmės pabloginta nė vienos jau veikiančios įstaigos padėtis ir drauge bus didinamas viso profesinio mokymo tinklo veiklos patikimumas.

IV. SEKTORINIŲ PRAKTIŠKŲ MOKYMO CENTRŲ KŪRIMO PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMAS

21. Valstybei finansavus profesinio mokymo įstaigą sukurti modernią praktinio profesinio mokymo bazę, pačios įstaigos (ar kelių įstaigų – jei jos įgyvendins projektą jungtinės veiklos pagrindu) pastangomis per nustatytą laikotarpį turės būti ženkliai padidintas įstaigos veiklos veiksmingumas.

22. Kiekvienas projektas turės būti įgyvendinamas geriausiai panaudojant ribotus išteklius, atsižvelgiant į profesinio mokymo paslaugų vartotojų poreikius. Tai įmanoma pasiekti tik patenkinus tris svarbiausias sąlygas:

22.1. profesinio mokymo įstaiga turės suteikti asmeniui kokybišką profesinę kvalifikaciją, patirdama kiek galima mažiau išlaidų (gamybos veiksmingumas);

22.2. profesinio mokymo įstaiga turės gebėti paskirstyti savo išteklius taip, kad daugiausia jų tektų rinkoje didžiausią paklausą turinčioms paslaugoms teikti (išteklių paskirstymo veiksmingumas);

22.3. profesinio mokymo įstaiga turi pasiūlyti tokias paslaugas, už kurias vartotojai norėtų mokėti nustatytą kainą (vartojimo veiksmingumas).

23. Reikalavimai potencialiems sektoriai praktinio mokymo centrų kūrimo projektų vykdytojams:

23.1. Kadangi įgyvendinant centrų kūrimo projektus bus siekiama tobulinti Lietuvos profesinio mokymo sistemą, šiuos projektus galės vykdyti tik šiuo metu veiksmingiausiai veikiančios, tam tikro sektoriaus mokymo programas įgyvendinančios profesinio mokymo įstaigos,

investicijas atliekant šių įstaigų bazėse. Pareiškėjai galės teikti projektus vieni arba kartu su kitomis profesinio mokymo įstaigomis kaip vadovaujantieji jungtinės veiklos partneriai.

23.2. Projektus įgyvendinančių įstaigų partneriai galės būti tik kitos profesinio mokymo įstaigos, jeigu jos kartu su vadovujančiuoju partneriu pateiks bendrą projektą, kuriuo sieks įgyvendinti profesinio mokymo infrastruktūros optimizavimo ir valdymo tobulinimo planą. Šis planas galės numatyti įstaigų susijungimą, jų veiklos specializaciją ar kitus sprendimus, kurie, partnerių nuomone, leistų padidinti bendradarbiaujančių įstaigų profesinio mokymo veiklos veiksmingumą.

23.3. Pareiškėjas arba vadovaujantysis partneris gali būti tik profesinio mokymo įstaiga, kurios veiklos veiksmingumo rodikliai yra geresni nei kitų profesinio mokymo įstaigų.

24. Potencialaus projekto vykdytojo nustatymas.

24.1. Įstaigos, kurios gali būti pareiškėjais arba vadovujančiaisiais partneriais, bus nustatomos įvertinus šiuos visų Lietuvos valstybinių profesinio mokymo įstaigų veiklos rodiklius:

24.2. bendras mokinių skaičius (kuo didesnis jų skaičius, tuo didesnės masto ekonomijos išnaudojimo galimybės ir aukštesnis gamybos veiksmingumas);

24.3. įstaigai prioritetingo ūkio sektoriaus poreikius tenkinančias programas baigusiu absolventų skaičius (kuo didesnis jų skaičius, tuo didesnės masto ekonomijos išnaudojimo galimybės prioritetingame sektoriuje ir aukštesnis gamybos veiksmingumas);

24.4. vienam mokiniui mokytį (per metus) tenkančių lėšų kiekis (kuo mažesnis šių lėšų kiekis, tuo aukštesnis gamybos veiksmingumas);

24.5. profesinę kvalifikaciją 2006 m. ne trumpiau nei 40 ak. val. tobulinusių sektoriaus profesijos mokytojų dalis (kuo didesnė ši dalis, tuo aukštesnis gamybos ir vartojimo veiksmingumas);

24.6. pagal specialybę įsidarbinusių (sektoriaus) absolventų skaičius (kuo didesnis šis skaičius, tuo aukštesnis gamybos ir vartojimo veiksmingumas);

24.7. kvalifikaciją tobulinusių asmenų skaičius (kuo didesnis šis skaičius, tuo aukštesnis gamybos ir vartojimo veiksmingumas);

24.8. mokinių nubyrijimo apimtys (kuo žemesnės šios apimtys, tuo aukštesnis gamybos ir vartojimo veiksmingumas);

24.9. iš (ne pirminio) mokymo veiklos uždirbtų pajamų apimtys (kuo didesnės pajamos, tuo aukštesnis gamybos, paskirstymo ir vartojimo veiksmingumas).

25. Įvertinusi valstybinių profesinio mokymo įstaigų veiklos rodiklius Švietimo ir mokslo ministerija sudarys potencialių projektų vykdytojų (pareiškėjų arba vadovujančiųjų partnerių) sąrašą.

26. Į potencialių projektų vykdytojų sąrašą bus įrašyta po vieną aukščiausius veiklos veiksmingumo rodiklius turinčią profesinio mokymo įstaigą iš Alytaus, Marijampolės, Mažeikių,

Tauragės, Telšių ir Visagino, siekiant užtikrinti tolygią regionų plėtrą per tolygų profesinio mokymo paslaugų prieinamumą. Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos projekte (konvergencijos tikslui įgyvendinti) yra įvardytas ilgalaikis Lietuvos regionų išsivystymo netolygumų mažinimo poreikis, kuris turėtų būti tenkinamas naudojant 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinę paramą. Siekiant mažinti skirtumus tarp didžiųjų miestų ir kitų regioninių centrų, tarp miesto ir kaimo, šios strategijos įgyvendinimas bus paremtas Lietuvos nacionalinės regionų plėtros politikos suformuluotomis veiklos kryptimis: sustiprinti penkis regioninius ekonominės plėtros centrus ir du didelį potencialą turinčius subcentrus. Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje išskirti penki regioniniai centrai: Alytus, Marijampolė, Tauragė, Telšiai ir Utena su aplink juos esančiomis teritorijomis, o nuo 2007 metų – ir 2 papildomi regioniniai centrai: Mažeikiai ir Visaginas su aplink juos esančiomis teritorijomis, kurie bus plėtojami siekiant didinti ekonominę ir socialinę sanglaudą ilguoju laikotarpiu.

27. Profesinio mokymo įstaigos, kurios nebus įtrauktos į potencialių projektų vykdytojų sąrašą, partnerių teisėmis galės dalyvauti rengiant sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo idėjas.

28. Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjų pateikimas ir vertinimas

29. Potencialių projektų vykdytojų sąrašė įvardytoms įstaigoms bus pasiūlyta pateikti sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjas.

30. Projektų idėjų vertinimą organizuos Viešosios politikos ir vadybos institutas. Projektų atranką atliks Švietimo ir mokslo ministerijos sudaryta atrankos komisija.

31. Tik geriausiai įvertintas projektų idėjas pateikusioms mokymo įstaigoms bus suteikta techninė pagalba šių idėjų pagrindu parengti detalius investicinius projektus. Pastarieji bus įtraukti į Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintą Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programą bei pateikti vertinti ir finansuoti pagal rengiamos 2007–2013 metų Lietuvos sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo taisykles.

32. Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjų kokybė bus vertinama ekspertų grupei analizuojant pareiškėjo argumentus, kodėl ir koks investicinis projektas turėtų būti įgyvendinamas. Vertinant bus analizuojami pareiškėjo argumentai apie:

32.1. mokymo rinkas, į kurias įstaiga orientuojasi (įstaigos klientų poreikių analizė ir jų tenkinimo planų įgyvendinimo projektą aprašymas);

32.2. reikalingas spręsti problemas ir siūlomus sprendimus, siekiant veiksmingiau tenkinti rinkos poreikius (projekto veiklos logikos aprašymas);

32.3. planuojamus rezultatus, jų pasekmes ir poveikį įstaigos veiklos veiksmingumui (investicijos įtakos įstaigos veiklos veiksmingumui aprašymas);

32.4. projekto pridėtinę vertę šalies profesinio mokymo infrastruktūros naudojimo optimizavimui (projekto indėlio į šalies profesinio mokymo infrastruktūros optimizavimą aprašymas);

32.5. reikalingų lėšų apimtis (reikalingos investuoti sumos skaičiavimo prielaidų paaiškinimas ir pagrindimas);

32.6. pasirengimą įgyvendinti projektą (įstaigos gebėjimų veiksmingai panaudoti investiciją aprašymas).

33. Vertinant profesinio mokymo įstaigų pateiktas projektų idėjas dėmesys taip pat bus kreipiamas į tai:

33.1. kokio ūkio sektoriaus mokymo poreikiams tenkinti yra skirtos šios projektų idėjos. Prioritetas bus teikiamas toms projektų idėjoms, kurios tenkina tų ūkio sektorių poreikius, kuriuose numatoma didžiausia profesinio mokymo paslaugų paklausa. Prieš rengiant projektų idėjas profesinio mokymo įstaigoms bus pateikti naujausi profesinio mokymo paslaugų paklausos tyrimo rezultatai;

33.2. ar idėją teikiančios profesinio mokymo įstaigos buvimo vietoje veikia ir darbo rinkos mokymo centras ir ar profesinio mokymo centre planuojamos teikti paslaugos nedubliuos darbo rinkos mokymo centre teikiamų paslaugų.

34. Pagrindinės sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų įgyvendinimo sąlygos.

34.1. Įstaigos, kurių projektai bus įtraukti Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programą, turės įvykdyti šias sektorinių praktinio mokymo centrų projektų rengėjams ir vykdytojams keliamas sąlygas:

34.1.1. siekti kuo didesnio sektorinio praktinio mokymo išteklių koncentravimo ir optimalaus naudojimo. Kuriant centrą turi būti siekiama maksimaliai apkrauti praktinio mokymo infrastruktūrą (pagal jos projektinį pajėgumą ir technines charakteristikas) per visą jos naudojimo laikotarpį. Idealiu atveju visa mokymo įranga turėtų būti naudojama visas darbo dienas pamainomis po 16 ar daugiau valandų per parą, kad investicijos į ją turėtų kiek galima didesnę poveikį. Tuo atveju, kai planuojama, kad centras aptarnaus ne vieno, o kelių regionų ar net visos Lietuvos profesinio mokymo poreikius (priklausomai nuo aptarnaujamo ūkio sektoriaus užimtųjų skaičiaus ir imlumo profesiniam mokymui), kuriant centrą turi būti sprendžiami ir centre besimokančių asmenų, kurie atvyks iš nuo centro nutolusių Lietuvos vietovių, patogaus apgyvendinimo ir maitinimo klausimai. Projektus įgyvendinančios mokyklos turėtų siekti bendradarbiauti su kitomis profesinio mokymo ir kitų švietimo lygmenų įstaigomis, tam naudodamos praktinio mokymo išteklius;

34.1.2. lygiagrečiai suplanuoti ir įgyvendinti investicijas į mokytojų ir dėstytojų kvalifikacijos tobulinimą, taip pat sprendžiant su sektorinių praktinio mokymo centrų

infrastruktūros naudojimu susijusias mokinių (ar studentų) ir mokytojų (ar dėstytojų) mobilumo problemas;

34.1.3. Užsitikrinti atitinkamo sektoriaus darbdavių ar jų asociacijų atstovų dalyvavimą kuriant ir valdant sektorinius praktinio mokymo centrus. Ūkio sektoriaus ar sektorių, kurių poreikiams tenkinti būtų kuriamas sektorinis praktinio mokymo centras ar centrai, darbdavių asociacijos turėtų dalyvauti priimant sprendimus dėl centrų kūrimo investicijų paskirstymo, įstaigos, kurioje investuojama, paslaugų struktūros ir kitų strateginių šios įstaigos veiklos aspektų. Įgyvendinant ar įgyvendinus investicinį projektą sektorinio praktinio mokymo centro kūrimo procese turėtų dalyvauti atitinkamo ūkio sektoriaus darbdavių asociacija ar asociacijos, taip pat svarbiausios sektoriaus įmonės, kuriose dirba profesinio mokymo įstaigos absolventai, atitinkamą sektorių įranga ir medžiagomis aprūpinantys tiekėjai. Darbdavių atstovų dalyvavimas galėtų būti užtikrinamas pasiruošusioms profesinio mokymo įstaigoms pareiškus pageidavimą ir atlikus visus parengiamuosius darbus, reikalingus tapti viešosiomis įstaigomis, kurių dalininkais taptų šios asociacijos kartu su Švietimo ir mokslo ministerija. Įgyvendindamos centro kūrimo investicinius projektus įstaigos turi parengti savo ilgalaikius ir trumpalaikius veiklos planus su numatomais pasiekti veiklos rodikliais. Pastarieji neturėtų būti vienkartinis fiksuojamas pasiekimas – įstaigos veiklos rodikliai turėtų būti nuosekliai gerinami ir pasibaigus projektui, taip pat sudarius sąlygas įstaigos dalininkams stebėti įstaigos veiklos pažangą bei priiminėti adekvačius strateginio valdymo sprendimus. Už metinės veiklos pasiekimus kiekviena projektą įgyvendinanti įstaiga turės atsiskaityti ne tik dalininkams, bet ir Švietimo ir mokslo ministerijai. Atsižvelgdama į kiekvienų praėjusių veiklos metų veiklos rodiklius ir jų atitiktį įstaigos pateiktiems veiklos planams, ministerija nustatys atskirai įstaigai mokymo veiklai organizuoti skirtinų lėšų apimtį;

34.1.4. pertvarkyti teikiamų paslaugų aplanką, peržiūrint teikiamas paslaugas ir sukuriant naujas paklausias pirminio ir ypač tęstinio profesinio mokymo paslaugas. Sparčiai didėjant tęstinio mokymosi paklausai profesinės mokyklos turėtų tobulinti ar iš esmės keisti dabar įgyvendinamas mokymo programas, palengva pereidamos prie modulinio mokymo. Todėl lygiagrečiai su įgyvendinamu sektorinio praktinio mokymo centro steigimo projektu jos turės suplanuoti ir įgyvendinti investicijas į modulinio mokymo programų kūrimą arba parengtų programų įsisavinimą ir įtraukimą į įstaigos paslaugų aplanką. Centras turės būti pajėgus tenkinti sektoriuje jau dirbančių asmenų kvalifikacijos tobulinimo poreikius;

34.1.5. siekti užtikrinti maksimalų įmanomą įstaigos ekonominį gyvybingumą. Kuriant sektorinius praktinio mokymo centrus Lietuvos profesinio mokymo sistemos pagrindu bus sukurta kokybiškai nauja praktinio profesinio mokymo infrastruktūra. Tačiau, nutraukus valstybinį finansavimą, tolesnis infrastruktūros naudojimas turės būti grindžiamas ekonomine logika. Investicijas gavusios įstaigos turės teikti ne tik viešąsias paslaugas, už kurias sumoka valstybė, bet ir siūlyti visiškai ar iš dalies apmokamas profesinio mokymo paslaugas ir taip užsidirbti dalį

pajamų, reikalingų ne vien profesinio mokymo ištekliams išlaikyti, bet ir paslaugų asortimentui bei jų kokybei toliau gerinti. Dėl šios priežasties valstybei rengiantis finansuoti sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektus, juos įgyvendinsiančios profesinio mokymo įstaigos turės įrodyti, kad tarp pasirinkto ūkio sektoriaus paslaugų vartotojų bus ne tik paklausa, bet ir pajėgumas susimokėti už praktinio mokymo paslaugas;

35. Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo veiksmų planas pateikiamas priede.

V. SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ POVEIKIS PROFESINIO MOKYMO SISTEMAI

36. Konceptijos ir Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programos įgyvendinimas tiesiogiai padės pasiekti šiuos Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos rodiklius:

Rodiklis	Esama padėtis		Tikėtina padėtis	
	metai	reikšmė	2007 metai	2012 metai
R2.2. Mokinių, kurie mokosi pagal technologinio profilio ir profesinio rengimo programas (ISCED 3 lygmens), dalis, procentais	2003	30	45	50
R2.3. 25–64 metų žmonių, kurie mokėsi paskutines 4 savaites (mokymosi visą gyvenimą lygis), dalis, procentais	2003	4,5	8,5	15
R2.4a. Darbo biržoje registruotų pirminio profesinio mokymo absolventų dalis, procentais	2003	14	12	10
R4.5. Įsidarbinusiųjų pagal įgytą profesinę kvalifikaciją per metus po jos įgijimo dalis, procentais	2003	<54 (e)	55	60

37. Įkurti sektoriniai praktinio mokymo centrai paskatins kokybinius šalies profesinio mokymo sistemos pokyčius, nes:

37.1. modernios praktinio mokymo bazės geriau tenkins potencialių paslaugų vartotojų profesinio mokymo poreikius, todėl turės įtakos profesinio mokymo paslaugų vartotojų srautų ir teikiant paslaugas gaunamų pajamų apimčių padidėjimui;

37.2. aukštas mokymo įstaigose įdiegtų mokymo technologijų lygis geriau atitiks šalies ūkio situaciją ir darbdavių keliamus reikalavimus, todėl padidins tęstinio mokymosi paslaugų paklausą;

37.3. modernios technologijos atvers galimybes kurti naujas profesinio mokymo paslaugas, todėl profesinio mokymo įstaigas paskatins atnaujinti dabar įgyvendinamas profesinio mokymo programas ir sudarys sąlygas palengva pereiti prie modulinio mokymo;

37.4. kuriant ir siūlant mokymo paslaugų rinkoje naujas paslaugas profesinio mokymo įstaigose didės kvalifikuoto personalo poreikis ir todėl reikės reguliariai tobulinti mokytojų ir švietimo vadybininkų kvalifikaciją;

37.5. siekiant pasiūlyti profesinio mokymo paslaugas, geriausiai atitinkančias ūkio poreikius, didės poreikis konsultuotis su atskirų ūkio sektorių profesionalais, gerinti profesinio mokymo įstaigų ir verslo įmonių ar jų asociacijų bendradarbiavimą, taip pat didinti profesinio mokymo įstaigų veiklos lankstumą decentralizuojant jų valdymą ir stiprinant savivaldą;

37.6. telkiant investicijas į veiksmingiausiai veikiančias profesinio mokymo įstaigas investicijos duos didžiausią naudą ir drauge didės spaudimas kitoms profesinio mokymo įstaigoms didinti savo veiklos veiksmingumą, bus sukurtos paskatos spartinti profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimo procesą;

37.7. didėjant profesinio mokymo įstaigų veiklos veiksmingumui didės išlaidos profesiniam mokymui, gerės profesinio mokymo įstaigų finansinė situacija, todėl bus sukurtos sąlygos ženkliai padidinti profesinio mokymo kokybę išlaikant stabilų profesinio mokymo biudžetinio finansavimo lygį.

SEKTORINIŲ PRAKTINIO MOKYMO CENTRŲ KŪRIMO VEIKSMŲ PLANAS

Eil. Nr.	Veiksmai	Vykdyimo terminai
1	Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjas pateikiančių valstybinių profesinio mokymo įstaigų atranka	2007 m. birželis
1.1	Profesinio mokymo įstaigų veiklos rodiklių vertinimas	2007 m. birželis
1.2	Centrų idėjas pateikiančių profesinio mokymo įstaigų sąrašo sudarymas	2007 m. birželis
2	Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo idėjų pateikimas ir vertinimas	2007 m. birželis–liepa
2.1	Kvietimas pateikti sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjas	2007 m. birželis
2.2	Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų idėjų pateikimas	2007 m. birželis
2.3	Idėjas vertinsiančios komisijos sudarymas, idėjų vertinimas ir projektų vykdytojų atranka	2007 m. birželis
3	Parengti Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programą ir teikti ministrui tvirtinti	2007 m. liepa
4	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo investicinių projektų parengimas	2007 m. rugpjūtis–spalis
5	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo investicinių projektų finansavimo paraiškų teikimas ir vertinimas	2007 m. lapkritis–gruodis
6	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų paraiškų vertinimo rezultatų svarstymas ir sprendimo teikti paramą priėmimas	2008 m. sausis
7	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų finansavimo sutarčių pasirašymas	2008 m. sausis
8	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo investicinių projektų parengimas	2008 m. vasaris–kovas
9	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų įgyvendinimas	2008 m. vasaris – 2009 m. gruodis
10	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo investicinių projektų finansavimo paraiškų teikimas ir vertinimas	2008 m. balandis – gegužė
11	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų paraiškų vertinimo rezultatų svarstymas ir sprendimo teikti paramą priėmimas	2008 m. birželis
12	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų finansavimo sutarčių pasirašymas	2008 m. birželis
13	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų įgyvendinimas	2008 m. liepa – 2010 m. lapkritis
14	1-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų įgyvendinimo rezultatų vertinimas	2009 m. gruodis – 2010 birželis
15	2-ojo etapo sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo projektų įgyvendinimo rezultatų vertinimas	2010 m. gruodis – 2011 birželis